

SUVSIZLIK VA GIPOKSIYANI DAVOLASHDA QO'LLANILADIGAN MODDALAR.

Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

SHARAFIDDINOVA MASHXURA ALOVATDINOVNA

Annotatsiya : Ushbu maqola suvsizlik va gipoksiya kasalligi kelib chiqish sabablari , klinikasi davolash, bu kasallikda zamonaviy davolash usullarini qo'llash , zamonaviy texnikalardan foydalanishga mo'ljallangan.

Аннотация: Данная статья призвана описать причины обезвоживания и гипоксии, клиническое лечение, применение современных методов лечения при этом заболевании, а также применение современных методик.

Abstract: This article is intended to discuss the causes of dehydration and hypoxia, clinical treatment, application of modern treatment methods in this disease, and the use of modern techniques.

Suvsizlikni davolash uchun natriy xloridning 0,85% li izotonik eritmasi, glukozaning 5% li eritmasi venaga yuboriladi. Beto'xtov qusishda bola organizmi nafaqat suyuqlikni, natriy, xlor, kaliy, magniy, kaltsiy konlarini ham yo'qotadi, shuning uchun natriy xloridning izotonik eritmasiga kerak bo'lgan ionlar qo'shib yuboriladi. Tuzli eritmalar qon oqimidan to'qimalarga o'tadi va buyrak orqali organizmdan chiqib ketadi. Suyuqlikni qon oqimida tutib turish uchun eritmalarga kolloid moddalar qo'shiladi. Shuning uchun plazma oqsillari qo'shilgan eritmalar va sintetik moddalardan kolloid eritmalar - poliglukin, reopoliglukin, gemodez qo'llanadi. Glyukozani hamma hujayralar yaxshi o'zlashtiradi, miya, jigar, yurak va silliq mushaklar uchun asosiy quwat manbai hisoblanadi. Hujayra membranalaridan o'tish jarayonida o'ziga fosfor kislotaning qoldig'ini biriktirib, moddalar almashinuvida ishtirok etadi. Insulin fosforlanish jarayonlarini, glyukozaning hujayralar tomonidan o'zlashtirilishini rag'batlantiradi, shuning uchun glyukoza insulin bilan yuborilganda ta'siri sezilarli bo'ladi. Hujayralarda glyukoza CO₂ va H₂O gacha parchalanadi, bu

jarayonda quw at paydo bo'ladi (1 l 5% li glyukoza 200 kaloriya beradi). Glyukozaning 5% li izotonik, 10-20% li gipertonik eritmalari qoilanadi. 5% li eritma venaga, teri ostiga tomchilatib, uzoqroq muddat mobaynida (bir necha kun) qoilanishi mumkin. Organizmga ko'p suyuqlik yuborish mumkin bo'lmaganda glyukozaning 10-20% li gipertonik eritmalari yurakka oziq sifatida qoilanadi. Glyukoza bilan suvda eriydigan vitaminlar ham qoilanadi. Glyukoza jigarning zararsizlantirish faoliyatini oshiradi, shu tufayli jigar kasalliklarida insulin va vitaminlar bilan birga qoilanadi. Glyukozaning 20-30-40% li eritmalari degidratatsion davolash uchun o'pka shishida, bosh miya suyagi jarohatlanganda qoilanadi.

Poliglyukin dekstrandan olingan glyukoza polimeridan iborat. Poliglukin molekulalari tomir devoridan o'tolmaydi, buyrak filtriga uchramasdan uzoq vaqtgacha qonda aylanib turadi. Asta-sekin (bir necha kun ichida) depolimerizatsiyaga uchrab, siydik bilan organizmdan chiqib ketadi. Poliglyukin faqat suvsizlikda emas, shokda, ko'p miqdorda qon yo'qotilganda, ya'ni aylanib turgan qonning hajmi kamayganda ham qoilanadi. Poliglyukin yuborilganda aylanib turgan qonning miqdori oshadi, arterial, vena qon bosimi tiklanadi, to'qimalarning qon bilan ta'minlanishi yaxshilanadi, gipoksiya kamayadi. Poliglyukinni miya chayqalishida, bosh miya suyagi travmalarida qoilaish man etiladi, chunki bu holatlarda qon bosimi ko'tarilib, bemoming ahvoli og'irlashishi mumkin. Reopoliglyukin - past molekulali dekstranning natriy xloridni izotonik eritmalaridagi 10% li suyuqligidir. Ta'siri poliglyukinga o'xshab ketadi, shu bilan birga poliglyukinga nisbatan organizmdan tezroq chiqib ketadi.

Reopoliglyukin zahar va toksinlarni qamrab oladi, zaharlanishdan kelib chiqqan suvsizlanishda keng qoilanadi. Gemodez—6% li polivinilpirrolidonning suv-tuzli eritmasi, eritmaga natriy, kaliy, kalsiy, xlor ionlari qo'shilgan, modda past molekulali boigani uchun o'z molekulasiga adsorbsiyalangan zaharlar, toksinlarni tortib oladi, buyrak ularni tezroq filtrlaydi va organizmdan chiqaradi. Suvsizlikni davolash uchun atsesol, disol, trisol eritmalari qoilanadi. Eritmalar balans holatida natriy xlorid va

boshqa tuzlardan iborat, masalan atsesolda 5 g natriy xlorid, 1 g kaliy xlorid, 2 g natriy atsetat mavjud. Eritmalar qonning quyulishiga, metabolik atsidoz hosil bo'lishiga to'sqinlik qiladi, kapillyarlarda qon aylanishini yaxshilaydi, diurezni oshiradi, dezintoksikatsion ta'sirga ega: venalarga yuboriladi.

Nafas, qon aylanishi buzilishi bilan kechadigan kasalliklarda gipoksiya va atsidoz holatlari ro'y beradi. Gipoksiya, ayniqsa, yangi tug'ilgan chaqaloqlarda ko'proq uchraydi. Gipoksiyani davolash uchun kislorod qo'llanadi. Kislorodni ehtiyotlik bilan qo'llash zarur, chunki miqdori oshsa, giperoksiya yuz berib, zarar keltiradi, ayniqsa, o'pka va miya to'qimalari jarohatlanadi, o'pka to'qimalari qizaradi, ulaming tomirlari qisqaradi, surfaktant hosil bo'lishi kamayadi, o'pka alveolalari atelektazga uchraydi. Bosh miya giperoksiyasida talvasa va keyinchalik parez va falajlar hosil bo'ladi, retinopatiya yuz beradi, ko'z xiralashib qoladi. Shuning uchun kislorodni gipoksiya holati bartaraf bo'guncha qo'llash tavsiya qilinadi (bemomi giperoksiyaga qadar olib kelish mudaqo man etiladi). Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda 28% li kislorod gaz aralashmasini qo'llash mumkin. Katta yoshli bolalarga 40% li kislorodli aralashmadan foydalanish tavsiya qilinadi. Gaz aralashmasi yangi tug'ilgan chaqaloqlarga, emizikli bolalarga ilitib yuboriladi.

Natriyning moddalari - natriy xlorid, natriy biokarbonat. Natriy hujayralaridan tashqari suyuqlikda ionlashgan shaklda bo'ladi, kasallik davrida organizm uni tez yo'qotadi. Natriyning kamchiligini to'ldirish uchun uning izotonik va gipertonik eritmaları qo'llanadi. 0,85% li izotonik eritmalar suvsizlanishda hamda qon yo'qotilganda qo'llanadi. Bu suyuqlik ko'p miqdorda qo'llansa, plazma, to'qimalaming elektroh't muvozanati o'zgaradi, shu tufayli yurak, buyrak, miya faoliyati, qonning ivish jarayonlari o'zgarishi mumkin. Natriyning gipertonik eritmaları (10-20%) yiringli yaralarni davolashda qo'llanadi. Osmos qonuni tufayli gipertonik eritma suyuqlikni o'ziga tortib oladi, yarani tozalaydi. Natriy bikarbonat plazmada dissotsiatsiyaga uchrab, bikarbonat anionlarini hosil qiladi, anionlar vodorod ionlarini bog'lab, suyuqliklarda ishqor zaxiralarini tutib turadi, plazmada bikarbonatlar miqdori oshadi,

kislota - ishqor muvozanati tiklanadi. Lekin bikarbonat anionlari hujayra ichiga o'tolmaydi, shu tufayli hujayralardan tashqari atsidozni yo'qotishi mumkin, hujayralardagi atsidozga ta'sir etmaydi, shuning uchun bikarbonadar bilan birga vitamin moddalari - kokarboksilaza, askorbinat kislota, riboflavin yuboriladi, ular hujayralarda oksidlanish va tiklanish jarayonlarini yaxshilab, hujayraning ichidagi atsidozni bartaraf qiladi. Yangi tug'ilgan, emizikli chaqaloqlarda bikarbonatlar dissotsiatsiyasi tufayli natriy ionlari organizmda to'planib, gipematriemiya yuz berishi mumkin, chunki chaqaloq buyragi natriy ionlarini ko'plab chiqara olmaydi (gipoksiya holatida bo'lsa), shu tufayli plazmaning osmotik bosimi ko'tariladi, qon tomirlar endoteliysi jarohatlanadi, miyaga qon quyilishi mumkin. Gematoensefalik to'siq yaxshi rivojlanmagani uchun natriy ionlari to'siqdan orqa miya suyuqliklariga osongina o'tib, u yerdagi bosimni o'zgartirishi mumkin. Shuning uchun yangi tug'ilgan chaqaloqlarga natriy bikarbonat og'ir va o'rta gipoksiyalarda ehtiyotlik bilan venalarga yuboriladi. Natriy bikarbonat boshqa yoshdagi bolalarda va kattalarda barbiturat, salitsilat, kuchsiz kislotalardan zaharlanganda qo'llanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. S. S. AZIZOVA FARMAKOLOGIYA Toshkent, yangi asr avlodi 2006
2. <http://pharma.medprof.tma.uz/wp-content/uploads/2024/09/1.15.Farmakologiya-Tibbiy-Biologiya.pdf>